

859

07-64/2011

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою *КНТЕУ*

(пост. п. 8 від «24» 09 2020 р.)

Ректор

A. A. Mazuraki
А. А. Мазаракі

**ЛОГІКА /
LOGIC**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: А.А. КРАВЧЕНКО, доктор філософських наук, доцент,
С.О. ГУДКОВ, кандидат філософських наук, доцент,
Л.О. БОРОВСЬКА, кандидат філософських наук, доцент.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та політології «9» вересня 2020р., протокол № 3.

Рецензенти: А.Ю. МОРОЗОВ, доктор філософських наук, доцент.
М.М. КИСЕЛЬОВ, провідний науковий співробітник Інституту
філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

**ЛОГІКА /
LOGIC**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Логіка» призначена для підготовки студентів КНТЕУ галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», спеціалізацій «Комерційне право», «Цивільне право і процес», «Правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності», «Фінансове право» та галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» освітнього ступеня «бакалавр».

Програму розроблено відповідно до Стандартів вищої освіти України із зазначених спеціальностей та відповідних освітньо-професійних програм підготовки студентів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Логіка» є як загальноосвітньою навчальною дисципліною, так і дисципліною професійного спрямування. Знання форм і законів правильного мислення, загальних закономірностей процесу раціонального пізнання дозволить студентам ефективно використовувати логічні знання у своїй професійній діяльності.

Метою вивчення дисципліни «Логіка» є формування і вдосконалення у майбутніх юристів високої логічної культури мислення, розвиток у них абстрактного і критичного мислення як засобу пізнання навколишнього світу та самого себе, регулювання інтелектуальної діяльності.

Завданням вивчення дисципліни «Логіка» є надання студентам ґрунтовних знань щодо теоретичних основ логіки як філософської науки про пізнання та правильне мислення, законів, яким воно підпорядковане та практичному оволодінню ними прийомами доведення та спростування у юридичній практиці.

Предметом вивчення дисципліни є основні закони і форми правильного мислення, логічна структура наукового пізнання та сучасна теорія аргументації та критики.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання

- загальних принципів та методів наукового пізнання.

Вміння

- аналізувати інформацію з різних джерел;
- коректно і послідовно висловлювати власну думку;
- формулювати питання та пропонувати їх обґрунтоване вирішення;
- грамотно, чітко і ясно доводити свою точку зору та вести дискусію.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Логіка», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійними програмами:

Комерційне право (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-5
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	2-7
ЗК8	Здатність бути критичним і самокритичним.	7
ЗК9	Здатність працювати в команді	2-7
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.	7
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.	6-7
СК17	Здатність оцінювати вплив зовнішніх чинників (зміна законодавства, банкрутство контрагентів, тимчасова неплатоспроможність тощо) на функціонування підприємницьких структур.	7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.	7
5	Давати короткий висновок щодо окремих	2-7

	фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.	
6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.	7
7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.	2-7
9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.	7

Міжнародне право (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	<i>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</i>	1-7
ЗК2	<i>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</i>	2-7
ЗК6	<i>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</i>	1-7
ЗК8	<i>Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</i>	1-7
ЗК9	<i>Здатність генерувати нові ідеї (креативність)</i>	7
ЗК10	<i>Здатність виявляти, класифікувати та вирішувати проблеми.</i>	2-7
ЗК14	<i>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</i>	1
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК4	<i>Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права та міжнародного приватного права.</i>	6-7
СК6	<i>Здатність розуміти природу, динаміку,</i>	2

	<i>принципи організації міжнародних торговельно-економічних відносин, форми та способи їх реалізації, типи та види міжнародних акторів, їх роль в сучасних міжнародних торговельно-економічних відносинах та міжнародній політиці.</i>	
СК7	<i>Уміння здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм.</i>	7
СК8	<i>Уміння розробляти юридичну позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів; вести дискусію й дебати з міжнародно-правових і загально юридичних питань.</i>	2-7
СК13	<i>Уміння самостійно здійснювати наукові дослідження актуальних проблем міжнародного права, визначати наукові проблеми, нерозроблені або недостатньо розроблені у відповідних наукових та міждисциплінарних дослідженнях, готувати тексти наукового характеру про проміжні та кінцеві результати досліджень, здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.</i>	2-7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
5	<i>Збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг різномірної інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, сортувати її за релевантністю поставленій задачі, виділяти суттєве.</i>	7
7	<i>Формулювати концептуальні схеми вирішення міжнародно-правових і національно-правових проблем, аналізувати правові концепції на предмет логічної послідовності та практичної адекватності.</i>	2-7
8	<i>Використовувати історичні прецеденти, а також свої теоретичні знання з міжнародного права для захисту своєї точки зору та в інших професійних цілях.</i>	1
9	<i>Аналізувати зібрану й оброблену інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, скласти аналітичні довідки, звіти й інші форми</i>	2-7

	<i>представлення результатів аналізу з правильним оформленням посилань на норми міжнародного та національного (українського та закордонного) права.</i>	
14	<i>Демонструвати здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності.</i>	1-7
15	<i>Оцінювати результати власної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток</i>	7

Правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-5
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	2-7
ЗК8	Здатність бути критичним і самокритичним.	7
ЗК9	Здатність працювати в команді	2-7
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.	7
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.	6-7
СК17	<i>Здатність оцінювати вплив зовнішніх чинників (зміна законодавства, банкрутство контрагентів, тимчасова неплатоспроможність тощо) на функціонування підприємницьких структур.</i>	7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки задалегідь невідомих умов та обставин.	7
5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.	2-7
6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.	7
7	Складати та узгоджувати план власного	2-7

	дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.	
9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.	7

Фінансове право (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-5
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	2-7
ЗК7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	1-7
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.	2-7
ЗК 16	<i>Знання закономірностей розвитку суспільства, виникнення, функціонування та розвитку державно-правових явищ і процесів, здатність ураховувати їх в професійній діяльності.</i>	1
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.	4-6
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.	6-7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
2	Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.	7
3	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.	1-7
4	Формулювати власні обґрунтовані судження на	1-7

	основі аналізу відомої проблеми.	
5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.	2-7
6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.	7

Цивільне право і процес (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-5
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	2-7
ЗК8	Здатність бути критичним і самокритичним.	7
ЗК9	Здатність працювати в команді	2-7
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.	7
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.	6-7
СК17	<i>Здатність визначати правовий статус учасників цивільних відносин, підстави виникнення і зміст цивільних правовідносин, правовий режим об'єктів цивільних прав, належні способи здійснення цивільних прав і виконання обов'язків.</i>	7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.	7
4	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.	2-7
6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.	7
7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.	2-7
12	Доносити до респондента матеріал з певної	2-7

	проблематики доступно і зрозуміло.	
13	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.	2-7

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Логіка як наука та її значення.

Поняття логіки як науки. Об'єктно-предметна сфера логіки як науки. Витоки та основні етапи розвитку логіки. Дологічна свідомість. Розвиток самосвідомості і поява міркувань. Рецептурне і доказове знання. Поява дедуктивної математики, розвиток філософії і юридичної практики як джерела виникнення логіки. Логіка, як невід'ємний елемент правової реальності, гносеологічний механізм породження права та засіб його реалізації. Логіка в структурі права і право як логічна система. Логіка як складова методології правничих наук. Поняття юридичної формули.

Формалізація як метод логіки. Поняття форми мислення. Зв'язок способів аналізу логічної структури (форми) з певними теоретико-пізнавальними передумовами і онтологічними припущеннями. Різниця підходів традиційної та сучасної символічної логіки до аналізу суджень (висловлювань). Істинність і правильність мислення. Логічна помилка. Мова логіки. Природні і штучні мови.

Логіка і правове мислення. Логічна культура мислення юриста. Значення логічної культури в пізнанні і юридичній практиці.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 8, 10, 13.

Інтернет-джерела: 18-19.

Тема 2. Історичні етапи становлення логіки.

Історичні етапи становлення логіки. Особливості силогістики і теорії аргументації в філософських ученнях Стародавньої Індії. Створення першої логічної теорії Аристотелем. Особливості схоластичної логіки. Логіка епохи Відродження. Логіка Нового часу. Вчення про індукцію Ф. Бекона і його розвиток в англійському емпіризмі і номіналізмі. Картезіанська логіка.

Математизація формальної логіки в XIX-XX ст. Виникнення некласичних логік. Місце логіки в системі сучасних наук. Співвідношення формальної і діалектичної логіки.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 8, 10, 13.

Інтернет-джерела: 18-19.

Тема 3. Семіотичний характер логіки.

Мова як знакова система. Основні функції мови. Загальна характеристика знаку. Види знаків. Семіотика як наука про знаки. Види семіотики. Структура знакового процесу. Семіозис. Структура значення знаку. Предметне і смислове значення знаку. Виміри знакового процесу. Синтаксис, семантика, прагматика. Рівні знакового процесу. Об'єктна мова і метамова.

Осміслене й безсміслене. Абсурд. Синтаксичні порушення. Семантичні порушення. Крайні випадки безсмісленого.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 8, 10, 13.

Інтернет-джерела: 20, 24, 25.

Тема 4. Логічні закони мислення.

Закономірний характер процесу мислення. Об'єктивний характер логічних законів. Логічні закони як вираження основних принципів правильного мислення: визначеності, логічної несуперечливості, послідовності та обґрунтованості. Істинність і формальна правильність міркування. Основні риси правильного мислення.

Формальна логіка як основа вивчення законів розсудкової діяльності людини. Основні закони формальної логіки. Закон тотожності, його зміст і значення. Можливі помилки при його застосуванні. Закон суперечності. Його сутність та вимоги. Закон виключеного третього: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, логічні помилки при його порушенні. Значення закону достатньої підстави для правильності міркувань та специфіка його застосування. Об'єктивний і загальнолюдський характер законів логіки. Нормативний характер логічних законів.

Логіка норми права. Методологічне значення законів логіки для теоретико-пізнавальної та практичної діяльності юриста. Логічна структура правовідносин. Пізнавальна, світоглядна, методологічна, ідеологічна функції логіки.

Поняття правильного мислення. Аналітичне мислення як складова професійної діяльності юриста. Аналіз, синтез, дедукція, індукція, узагальнення, систематизація, абстрагування як методи практичної діяльності юриста. Співвідношення логічних та юридичних законів.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 8, 10, 12.

Інтернет-джерела: 18.

Тема 5. Поняття як форма мислення.

Поняття як форма мислення. Вираз понять в мові, співвідношення поняття і терміна. Способи утворення понять, їх культурно-вікова детермінація. Логічні прийоми формування понять: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Роль понять в пізнанні.

Загальна характеристика поняття. Істинність та хибність поняття. Мовні форми вираження понять. Уявлення, поняття, слово. Багатозначність слів. Логічні прийоми формування поняття. Логічна структура поняття. Зміст і обсяг поняття. Закон оберненого відношення змісту та обсягу поняття.

Логічні відношення між поняттями. Основні логічні характеристики понять: обсяг, елемент обсягу, зміст. Закон зворотного відношення між обсягом і змістом поняття. Порівнянні та непорівнянні поняття. Сумісні і несумісні поняття. Відносні і безвідносні поняття. Позитивні і негативні поняття. Тотожні поняття. Відношення рівнозначності, підпорядкування, перехрещення, протилежності, співпідпорядкування. Круги Ейлера як засіб аналізу відносин між поняттями.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 10-13.

Інтернет-джерела: 20, 25.

Тема 6. Логічні операції з поняттями.

Логічні операції з поняттями. Логічні операції обмеження та узагальнення понять. Визначення поняття та їх види. Правила побудови визначень. Типи несумісності: супідрядність, протилежність, суперечність. Основні помилки у визначеннях. Прийоми, що подібні до визначень. Роль уточнення змісту слів у юриспруденції. Поділ понять та його види. Правила поділу та типові помилки. Класифікація та її види. Значення поділу та класифікації в юриспруденції.

Поняття висловлювання. Види висловлювань. Складні та прості висловлювання. Логічна постійна (логічна константа, логічна операція). Логічний підмет та логічний присудок. Форми висловлювань. Висловлювання та логічна формула. Довільні висловлювання, тавтології, загальні тотожності і тотожні перетворення. Система логічної побудови висловлювань в діловій практиці юриста.

Зміст поняття і склад злочину. Логічна сутність кримінально-правової кваліфікації злочину.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 10-13.

Інтернет-джерела: 20, 25.

Тема 7. Судження та відношення між ними.

Загальна характеристика судження та його структура. Найуживаніші дефініції судження. Співвідношення понять: «судження», «речення» та «висловлювання». Судження і пропозиція. Судження як форма мислення. Судження та поняття. Судження і речення. Логічний смисл розповідних, спонукальних та питальних речень.

Класифікація простих суджень. Прості судження та відношення між ними. Атрибутивні судження, судження з відносинами, судження існування (екзистенційні). Види атрибутивних суджень за кількістю та якістю (категоричні судження). Об'єднана класифікація категоричних суджень. Виділяючі та виключаючі судження. Розподіленість термінів у простих категоричних судженнях. Відносини між категоричними судженнями по істинності (Логічний квадрат): відносини підпорядкування, протилежності (контрарності), противності (субконтрарності), протиріччя і їх основні характеристики. Заперечення простих суджень (спростування висловлювання). Модальні судження. Поняття і види модальностей.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 12, 14-17.

Інтернет-джерела: 19, 21.

Тема 8. Складні судження.

Складні судження та їх види. З'єднувальні, розділові, умовні, еквівалентні і негативні судження. Єднальні (кон'юнктивні) судження. Розподільні (диз'юнктивні) судження. Умовні (імплікативні) судження. Таблиця істинності та хибності складних суджень.

Спосіб побудови складних суджень з простих: основи мови логіки висловлювань. Табличне визначення логічних поєднань: заперечення, кон'юнкції, диз'юнкції, імплікації і еквівалентності і їх неформальне обґрунтування. Проблема перекладу висловлювань природної мови на мову логіки.

Логічні властивості правових норм. Застосування правил логічної побудови та логічного аналізу суджень в юридичній практиці. Логічна структура суджень і тлумачення норм права. Відокремлення та

диференціювання понять та їх відношень в нормативно-правових документах.

Роль суджень в теоретичній та практичній діяльності юриста. Роль аналогії в аналізі доказів.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 12, 14-17.

Інтернет-джерела: 19, 21.

Тема 9. Поняття умовиводу. Дедуктивні умовиводи.

Поняття умовиводу. Класифікація умовиводів. Поняття індуктивного та дедуктивного умовиводу.

Структура умовиводу: посилка (підстава), вивідне знання (логічний наслідок). Обґрунтовуюче знання (наукова основа). Форми і види умовиводів. Умовиводи за логічним квадратом і за аналогією. Безпосередні і опосередковані умовиводи.

Типологія умовиводів. Умовні умовиводи. Розділові умовиводи. Умовно-розділові умовиводи.

Міркування дедуктивні і правдоподібні. Загальна характеристика та структура дедуктивних міркувань. Дедуктивний умовивід: поняття, основні види. Переваги і обмеженість дедукції як методу пізнання. Роль дедукції в змістовних, формалізованих і формальних теоріях. Дедуктивні умовиводи: висновки з простих суджень. Безпосередні умовиводи: висновки по логічному квадрату, звернення, перетворення, протиставлення предикату.

Характеристика категоричного силогізму. Фігури, модуси і правила категоричного силогізму. Умовні, розділові та умовно-розділові силогізми. Складні і складноскорочені силогізми. Типові логічні помилки у категоричних силогізмах. Значення відносин логічного слідування для теорії дедукції. Роль силогізму в аналізі доказів в слідчій і судовій практиці.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 8-10, 13.

Інтернет-джерела: 20.

Тема 10. Індуктивні умовиводи.

Імовірнісні (недемонстративні) умовиводи. Характеристика індуктивних умовиводів. Повна індукція та неповна індукція. Наукова індукція. Причинний зв'язок між явищами. Методи визначення причинно-

наслідкових зв'язків. Імовірнісна оцінка ступеня обґрунтованості індуктивних висновків. Умовиводи за аналогією та їх види. Умови підвищення достовірності висновку. Імовірнісні умовиводи у слідчій і судовій практиці. Індуктивні узагальнення в судовому дослідженні.

Способи і правила побудови безпосередніх умовиводів. Правила побудови складних і складноскорочених умовиводів. Поняття висновку логіки висловлювань. Типологія правил висновку логіки висловлювань. Визначення основних прямих правил. Характеристика основних непрямих правил. Метод аналітичних таблиць.

Умовивід в системі правового мислення та практичній діяльності юриста.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 8-10, 13.

Інтернет-джерела: 20.

Тема 11. Доведення та спростування.

Поняття доведення. Широке та вузьке трактування сутності доведення. Логічна структура доведення: теза, підстава, аргументація. Пряме та непряме доведення. Специфіка побудови непрямого доведення. Види непрямого доведення. Логічні помилки в процесі доведення.

Поняття та способи спростування. Сутність та структура спростування. Логічні помилки в ситуації спростування та можливість їх уникнення. Роль доведень та спростувань у процесі наукового пізнання та в юридичній практиці. Софізми.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 12, 14-17.

Інтернет-джерела: 19, 21.

Тема 12. Гіпотеза.

Аналогія, гіпотеза, версія. Аналогія як традуктивний метод. Перехід знань в аналогії від одиничного до одиничного. Імовірний характер висновків за аналогією. Аналогія властивостей і аналогія відношень. Строга і нестрога аналогії.

Поняття гіпотези як форми мислення. Гіпотеза як форма розвитку наукового знання та вид умовиводу. Види гіпотез. Загальна гіпотеза. Часткова гіпотеза. Одинична гіпотеза. Описова гіпотеза. Пояснююча гіпотеза. Етапи побудови гіпотез.

Логічна природа гіпотез та їх роль в пізнанні. Основні вимоги до формулювання наукових гіпотез. Об'єктивна основа перевірки наукової гіпотези. Максимальна загальність гіпотези. Передбачувальна сила гіпотези.

Відмінності версії та наукової гіпотези. Правило розгляду індуктивно зібраних фактичних даних в їх взаємозв'язку і обумовленості при формуванні гіпотез-версій. Версія як гіпотеза в судовому дослідженні. Відмінності версії та наукової гіпотези. Логічна суть криміналістичної версії. Роль експерименту в спростуванні версій.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 12, 14-17.

Інтернет-джерела: 19, 21.

Тема 13. Основи теорії аргументації та критики.

Аргументація як сукупність засобів переконуючого впливу у комунікативному процесі. Поняття логічної суперечки та її види. Структура суперечки. Вимоги до процесу комунікації у формі суперечки. Вимоги обґрунтованості і раціональності знання в сфері аргументації. Стратегія і тактика суперечки. Види доведення: пряме та непряме. Доведення в системі правових відносин.

Логічне мислення як елемент побудови аргументації, обґрунтування та доказовості. Основні види аргументативного процесу. Проблема абсолютного обґрунтування. Класифікація способів аргументації, основні підходи. Види аргументації.

Роль доведення та спростування в полеміці. Логічна структура аргументації, система правил аргументації. Правила формулювання тези. Правила формулювання аргументів. Правила проведення демонстрації. Можливі помилки аргументації та способи їх запобігання.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 9, 11.

Інтернет-джерела: 20, 22-25.

Тема 14. Аргументація і комунікація.

Принципи побудови комунікативного діалогу. Види спору, цілі та характерні особливості. Суперечки: прості й організовані, усні й письмові. Публічна суперечка, її специфіка і завдання. Характеристики дискусії як виду спору. Дискусія як метод вирішення проблем і як спосіб пізнання. Різновиди

дискусії. Відмінні риси полеміки як виду спору. Прийоми, використовувані в полеміці. Диспут, дебати, їх основні риси та сфера застосування.

Спростування та його способи. Правила доведення та спростування. Типові помилки доведення та спростування. Запитання і відповіді. Діалогічний характер запитально-відповідної форми комунікації. Логічні операції та прийоми ведення діалогу. Загальна характеристика запитань. Логічна структура запитань. Види запитань. Правила щодо запитань та помилки, що пов'язані з порушенням цих правил. Відповіді та їх види. Обумовленість відповідей змістом запитань. Правила відповідей та типові помилки при їх порушенні. Роль запитань та відповідей в судовому пізнанні.

Критичне мислення як спосіб міркування. Об'єкт та засоби критичного мислення. Рівні та фази критичного мислення. Правильні та неправильні міркування. Терпимість до критики. Визнання власних помилок. Коректні та некоректні прийоми під час аргументації та критики. Культура судових промов. Критичне трактування логічно-об'єктивних та емоційно-оціночних аспектів дій та висловлювань. Критичне мислення в діловій практиці юриста.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-5.

Додатковий: 9,11.

Інтернет-джерела: 20, 22-25.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Конверський А.Є. Логіка: Підручник 2-е вид. виправлене / Є.А. Конверський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. – 391 с.
2. Алфьоров С.М. Логіка для юристів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.М. Алфьоров. – Київ : КНТ : Дакор, 2016. – 131с.
3. Жеребкін В.Є. Логіка : Підручник / В.Є. Жеребкін. – 8-ме видання, стереотипне. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2015. – 255с.
4. Хоменко І.В. Логіка для юристів: підручник.– К.:Юрінком Інтер, 2004.– 212 с.
5. Кулагін Ю.І., Войцицька І.В. Логіка: навч. посіб. / Ю.І.Кулагін, І.В. Войцицька. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 94 с.

* Курсивом виділені джерела, що є у бібліотеці КНТЕУ

Додатковий

6. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей : Навч. посібник. – Л. : Афіша, 2002. – 359 с.
7. Гуссерль Э. Логические исследования: Прологомены к чистой логике. Перепечатка с изд. 1909 г. – К.: Вентури, 1995. – С. 9-51.
8. В.Д. Титов, С.Д. Цалін, О.П. Невельська-Гордеева та ін. Логіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.Д. Титов, С.Д. Цалін, О.П. Невельська-Гордеева та ін.; За заг. ред. проф. В.Д. Титова. Х.: Право, 2005. – 208с.
9. Тягло А. В. Критическое мышление на основе элементарной логики. – Харьков: Центр усовершенствования социологического образования, 2001.
10. Конверский А. Е. Теория и ее обоснование. – К.: Центр практической философии, 2000.
11. Уемов А.И. Основы практической логики. – Одесса: Издательство ОГУ им. И. И. Мечникова, 1997.
12. Попович М. Перспективы логики в методологии науки // Логика: Перспективы развития: Сборник науч. статей / Под ред. А. Е. Конверского. – К.: Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2006.
13. Ішмуратов А. Т. Вступ до філософської логіки: Підручник для студентів та аспірантів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Абрис, 1997. – С.8-16.
14. Carnap R. Ueber Protokollsätze. — “Erkenntnis”, 1932/1933, Bd. 3, Heft 3, S. 215—228.
15. Popper K. R. Logik der Forschung. Wien, 1935.
16. Schlick M. Die Kausalität in der gegenwertigen Physik. — “Die Naturwissenschaften”, 1931, Bd. 19, № 7, S. 145—162.
17. Wittgenstein L. Tractatus Logico-philosophicus, 1922.

Інтернет-джерела

18. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель. Наука логіки
https://pidruchniki.com/1298010837678/filosofiya/georg_vilgelm_fridrih_gegel_1770-1831

19. Рене Декарт. «Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках», <https://audiobook-mp3.com/audio-20385-rassuzhdenie-o-metode-chtoby-verno-napravljat-svojj-razum-i-otyskivat-istinu-v-naukakh>

20. Арно А. Логика, или искусство мыслить <https://www.yakaboo.ua/logika-ili-iskusstvo-mysliti.html>

21. Поппер К. Логика и рост научного знания.
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/POPPER.HTM>

22. Шопенгауэр А. Эристика или Искусство побеждать в спорах.
<http://booksonline.com.ua/view.php?book=143041>

23. Рассел Б. Искусство мыслить
<http://booksonline.com.ua/view.php?book=44894>

24. Кэррол Л. Логическая игра <http://booksonline.com.ua/view.php?book=28975>

25. Делез Ж. Логика смысла <http://booksonline.com.ua/view.php?book=113442>

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програми дисципліни «Логіка»

Погоджено

Завідувач кафедри філософії,
соціології та політології

_____ Н. А. Латигіна

_____ 2020 р.

Погоджено

провідний науковий співробітник
Інституту філософії
ім. Г.С.Сковороди НАН України

_____ М. М. Кисельов

_____ 2020 р.

Погоджено

Гарант освітньої програми
«Міжнародне право»

_____ Ю. А. Гончарова

_____ 2020 р

Погоджено

Гарант освітньої програми
«Комерційне право»

_____ Л.Л. Нескороджена

_____ 2020 р

Погоджено

Гарант освітньої програми «Правове
забезпечення підприємницької
діяльності»

_____ Н.О. Бондаренко

_____ 2020 р

Погоджено

Гарант освітньої програми
«Фінансове право»

_____ О.В. Сударенко

_____ 2020 р

Погоджено

Гарант освітньої програми
«Цивільне право і процес»

_____ П.М. Пальчук

_____ 2020 р